

تحلیل ادبی حرف «فاء» در قرآن کریم

تألیف :

دکتر مجتبی محمدی مزرعه‌شاهی
صو هیأت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

مرضیه حریری
(کارشناس ارشد تفسیر قرآن کریم)

مجتبی انصاری مقدم
(مدرس مدعو حوزه و دانشگاه)

بهار ۱۳۹۹

سرشناسه	محمدی مزرعه‌شاهی، مجتبی، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدید آور	تحلیل ادبی حرف "فاء" در قرآن کریم/ تألیف مجتبی محمدی مزرعه‌شاهی، مرضیه حریری، مجتبی انصاری مقدم.
مشخصات نشر	اراک: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد استان مرکزی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۲۲ ص. ۱۴/۵۰ ۲۱/۵×
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۹۳۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۱۹ - ۲۲۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	نمایه
موضوع	ف (حرف الفبا) -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	Fa (The Arabic letter) -- Quranic aspects
موضوع	قرآن -- حروف
موضوع	Qur'an -- letters
موضوع	قرآن -- مسائل ادبی
موضوع	Qur'an as literature
شناسه افزوده	حریری مرضیه، ۱۳۶۵-
شناسه افزوده	انصاری مجتبی، ۱۳۷۶-
شناسه افزوده	جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد استان مرکزی
شناسه افزوده	J. Press Organization Jihad-e Daneshgahi, Vahed-e C tan
رده بندی کنگره	BF ۱/۴
رده بندی دیویی	۱۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۴۸۲۶۰
کد پیگیری	۶۱۴۷۹۶۱

تحلیل ادبی حرف «فاء» در قرآن کریم

تألیف: دکتر مجتبی محمدی مزرعه‌شاهی، مرضیه حریری، مجتبی انصاری مقدم

ناشر: انتشارات جهاد دانشگاهی/ واحد استان مرکزی

چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰

صفحه آرای: الهه حسین آبادی

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

۱- اراک- میدان شریعتی- دانشگاه اراک- کتاب فروشی جهاد دانشگاهی

تلفن: ۰۸۶-۳۲۷۸۹۶۹۰

۲- تهران خ انقلاب بین فلسطین و چهارراه ولیعصر جنب مؤسسه نمایشگاه های فرهنگی ایران

تلفن: ۶۶۴۸۷۶۲۵-۶

پایگاه اطلاع رسانی: www.isba.ir

پست الکترونیک: jahad.farhangi@yahoo.com

فروشگاه اینترنتی: www.jdbookfair.com

پیشگفتار

علم نحو از مهمترین دانش های ادبی محسوب می شود، از آنجا که این علم قبل از هرچیزی سندی محکم در ارتباط با قرآن کریم است، لذا دانشمندان علم نحو به این علم اهتمام ورزیده اند و دستوراتش را از قرآن کریم و آنچه از سخن عرب که به عنوان نظم و نثر صحیح است استنباط کردند. بنابر تحقیق و بررسی های انجام شده تا کنون تحقیق مستقلی پیرامون بررسی ادبی و تاریخی، حرف فاء در قرآن کریم به زبان فارسی صورت نگرفته است، فقط پانزده نامه ای به زبان عربی تحت عنوان «رساله الفاء فی القرآن الکریم» در این زمینه نگاشته شده است. پژوهش حاضر بر آن است که حرف فاء در قرآن را هم از منظر ادبی و هم از منظر تفسیری مورد تحلیل قرار دهد.

حرف فاء در نما حروفی است که مفسران و نحویون به آن پرداخته اند. فهم معانی و اسلوب هر حرف در قرآن کریم نقش بسیار مهمی در تفسیر و تاویل آیات قرآنی دارد. حرف فاء از حروف پرکاربرد در قرآن کریم است که به صورت های مختلفی از جمله فاء استینافیه، فاء سببیه، فاء جزاء، فاء فصیحیه، فاء استینافیه، فاء زائده و فاء تفریع آمده است. چنین استنتاج می شود: که فاء از جمله اسلوب های مهم به کار رفته در قرآن و زبان عربی می باشد به دلیل اینکه نقش بسیار مهمی در تفسیر و تاویل آیات قرآنی دارد چرا که حرف فاء در قرآن به صورت عاطفه، سببیه، فصیحیه، جزاء و تفریع می باشند و همه انواع آن از نظر ادبی و تفسیری قابل تغییر و بررسی است و نقش مهمی در بیان مفاهیم قرآنی ایفا می کند. هر چند انواع فاء بسیار نیست، این هشتم آن را بر سه نوع، زرکشی بر چهار نوع و سیوطی بر پنج نوع آورده است. در قرآن کریم، پس از انواع فاء، جمله آمده است. "ف" در بیشترین کاربرد، عاطفه است. این حرف عطف غالباً مشارکت در حکم را با رعایت ترتیب و تعقیب (بدون

فاصله) و سببیت را افاده می‌کند. معطوف با این حرف عطف، در اکثر قریب به اتفاق موارد در قرآن مجید، جمله است. از آنجایی که متاسفانه تاکنون حرف فاء در قرآن کریم مورد تحلیل قرار نگرفته است و یکی از ادوات و حروف پر کاربرد در قرآن کریم است، پیشنهاد می‌شود با توجه به گستردگی مطالب در این زمینه، علاوه بر تحلیل بلاغی و تفسیری حرف فاء، جنبه‌های مختلف دیگر آن نیز مورد تحلیل و بررسی قرار بگیرد. پیشنهاد می‌شود تحلیل ادبی و تفسیری حروف پر کاربردی مثل حرف فاء، موضوعات فراخوان‌ها و نشست‌های علمی و همایش‌ها قرار بگیرد و در دانشگاه و مراکز آموزشی و علمی در قالب کارگاه‌های آموزشی، تحلیل حروف از نظر ادبی، تفسیری، سایر جنبه‌ها ترویج و فرهنگ‌سازی شود.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم

- ۱-۱. کلیات ۳
- ۱-۱-۱. اهمیت تحقیق ۴
- ۲-۱-۱. سازماندهی تحقیق ۴
- ۳-۱-۱. فاء در زبان عربی ۵
- ۲-۱. مفهوم شناسی ۵
- ۱-۱-۲. نواع ادبی ۶
- ۲-۲-۱. تحلیل تنسیری ۶

فصل دوم: بررسی فاء عاطفه در قرآن کریم

- ۱-۲. تعریف فاء عاطفه ۹
- ۲-۲. معانی فاء عاطفه ۱۱
- ۳-۲. فاء عاطفه در فارسی ۱۵
- ۴-۲. ویژگی های فاء عاطفه ۱۶
- ۵-۲. فاء عاطفه در قرآن کریم ۱۸
- ۶-۲. اشکال عطف به فاء در قرآن کریم ۲۳

فصل سوم: فاء سببیه در قرآن کریم

- ۱-۳. تعریف فاء سببیه ۳۳
- ۲-۳. بررسی فاء سببیه در قرآن کریم ۳۴
- ۱-۲-۳. فاء در جواب امر ۳۴
- ۲-۲-۳. فاء در جواب لام امر ۳۷
- ۳-۲-۳. فاء در جواب دعا ۳۸

- ۴۰..... ۴-۲-۳. فاء در جواب نهی
- ۴۶..... ۵-۲-۳. فاء در جواب استفهام
- ۵۵..... ۶-۲-۳. فاء در جواب تحضیض
- ۵۷..... ۷-۲-۳. فاء در جواب تمنی
- ۶۱..... ۸-۲-۳. فاء در جواب ترجی
- ۷۰..... ۹-۲-۳. فاء در جواب نفی
- ۷۳..... ۱۰-۲-۳. مرفوع شدن فعل مضارع بعد از فاء سببیه

فصل چهارم: فاء جزاء در قرآن کریم

- ۷۹..... ۱-۴. تعریف فاء جزاء
- ۷۹..... ۲-۴. انواع فاء جزاء
- ۷۹..... ۳-۴. ۱. فاء جزاء به همراه جمله اسمیه
- ۸۲..... ۴-۲-۴. ۲. فاء جزاء به همراه جمله طلبی
- ۸۳..... ۴-۲-۴. ۳. فاء به همراه جمله نفی
- ۸۴..... ۴-۲-۴. ۴. فاء به همراه فعل جامد
- ۸۶..... ۴-۲-۵. ۵. فاء به همراه حرف قد
- ۸۸..... ۴-۲-۶. ۶. فاء به همراه سین و سوف
- ۹۰..... ۴-۲-۷. ۷. فاء به همراه جوابی که با ادات شرط آغاز شود
- ۹۲..... ۴-۲-۸. ۸. فاء به همراه جواب زمانی که شایسته شرط باشد
- ۹۴..... ۴-۲-۹. ۹. فاء در جواب حرف انا

فصل پنجم: بررسی فاء فصیح در قرآن کریم

- ۹۷..... ۵-۱. فاء فصیح در عربی
- ۹۸..... ۵-۲. فاء فصیح در فارسی
- ۹۸..... ۵-۳. مصادیق فاء فصیح در قرآن کریم

۴-۵. کاربرد فاء فصیحه در قرآن کریم..... ۱۰۲

۵-۴-۱. پیوند جملات انشائی و خبری..... ۱۰۲

۵-۴-۲. بعد از امر..... ۱۰۲

۵-۴-۳. بعد از قول..... ۱۰۲

فصل ششم: فاء استینافیه و فاء زائده در قرآن کریم

۶-۱. بررسی فاء استینافیه در قرآن کریم..... ۱۰۷

۶-۲. بررسی فاء زائده در قرآن کریم..... ۱۱۴

فصل هفتم: فاء تفریع در قرآن کریم..... ۱۲۱

فهرست ضمایم..... ۱۲۷

فهرست منابع و مآخذ..... ۲۱۹